

یکی از راه‌های پرورش شخصیت کودکان، شرکت بزرگسالان در بازی آن‌هاست. موقعی که اولیا و مربیان خود را تا سر حد کودکی تنزل می‌دهند و با شرکت در بازی کودکان، آن‌ها را در کارهای کودکانه یاری می‌دهند، روح و روان کودک سرشار از مسرت و شادی شده و اعتماد به نفس و احساس ارزشمندی در او تقویت می‌شود.^(۱)

با همبازی شدن با کودکان می‌توانیم دنیا را از دریچه و زاویه‌ای که کودک نگاه می‌کند ببینیم و از این طریق می‌توانیم با کودک همدلی نموده و خودمان را به جای او بگذاریم و دنیا را آن طوری که او می‌بیند، درک نماییم. وقتی که با کودک همبازی می‌شویم، رفتارها، احساسات، تفکرات، تخیلات و تصورات کودک را بهتر پذیرفته و با طبیعی تلقی نمودن تمامی حالات کودک، برخورد صحیح‌تری با او خواهیم داشت.

والدین در ضمن بازی با کودکان می‌توانند بسیار از مفاهیم دینی، اخلاقی، عاطفی، روانی و اجتماعی را به طور مستقیم و غیر مستقیم به آنان منتقل نمایند.

پیامبر گرامی اسلام ﷺ می‌فرمایند: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَصَابَ لَهُ»؛^(۲) هر کس که کودکی نزد اوست، برایش کودکی کند. (خود را با عوالم او هماهنگ ساخته و رفتاری که در خور درک اوست پیش گیرد).

شرحی بر جلوه‌های رفتاری امام خمینی علیه السلام با کودکان و نوجوانان (۲)

همبازی شدن با کودکان

محمدرضا مطهری

و در جای دیگر می‌فرمایند: «رحمت خداوند بر پدری که در راه نیکی و نیکوکاری به فرزند خود کمک کند، یعنی به او احسان نماید و هم‌چون کودکی، رفیق دوران کودکی وی باشد و او را عالم و مؤدب بار آورد.»^(۳) سعدی نیز در رابطه با چگونگی برخورد با کودکان می‌گوید:

چونکه با کودک سر و کارت فتاد

پس زبان کودکی باید گشاد
دربارهٔ همبازی شدن با کودکان، و درک دنیای آنان در سیرهٔ حضرت محمد ﷺ و ائمهٔ اطهار علیهم‌السلام موارد زیادی وجود دارد که به بیان چند نمونه از آنها و سیرهٔ ذریهٔ پاکش حضرت امام خمینی رحمه‌الله که احیاگر دین اسلام در عصر حاضر بودند، می‌پردازیم:

«عن جابر: دخلت علی النبی ﷺ و الحسن و الحسین علی ظهره و هو یحبو لهما و یقول: نعم الجمل جملکما و نعم العدلان انتما؛»^(۴) جابر می‌گوید: دیدم رسول خدا ﷺ با دست و پا راه می‌رفت در حالی که حسن و حسین بر پشتش سوار بودند و می‌فرمود شتر شما بهترین شترها و شما بهترین سواره هستید.»

امام امت ﷺ نیز به پیروی از پیامبر عظیم‌الشان اسلام، با کودکان همبازی شده و با آنان همدلی می‌کرده‌اند.

مرحوم حاج احمد آقا نقل کرده است: «بارها شده بود که من وارد اتاق می‌شدم و امام مرا نمی‌دیدند. می‌دیدم که امام به زانو روی زمین نشسته‌اند و پسر علی روی

دوششان سوار است. خیلی دلم می‌خواست از آن صحنه‌ها فیلم و یا عکس بگیرم، اما می‌دانستم که امام نمی‌گذارند.»^(۵)

تمامی رفتارهای امام ﷺ با کودکان بر اساس آگاهی، بینش و نشأت گرفته از روح بلند و ملکوتی ایشان بوده که علی‌رغم سن بالا و بیماری‌هایی که داشتند، به نیازهای اساسی کودکان پاسخ داده و همانند جد بزرگوارشان پیامبر گرامی ﷺ عمل می‌کردند.

روزی رسول گرامی ﷺ جهت اقامه نماز عازم مسجد شدند. در سر راه مسجد کودکان مهاجر و انصار مشغول بازی بودند. آنان با مشاهدهٔ پیامبر ﷺ دست از بازی کشیدند و دوان دوان به سویش روی آوردند. هر یک از کودکان از سر و کول آن حضرت بالا می‌رفتند و در همان حال می‌گفتند: «کن جملی» (شتر من باش) کودکان می‌دانستند که نوه‌های رسول خدا ﷺ حسن و حسین علیهم‌السلام نیز همیشه این بازی را با آن حضرت دارند. رسول اکرم ﷺ در کمال خوش‌رویی و تواضع به خواسته آنان تن داده و با مهر و محبت و رأفت پدرانه، خواهش آنها را برآورده ساخت. از طرفی یاران پیامبر ﷺ در مسجد انتظار می‌کشیدند تا نماز عصر را به امامت ایشان برگزار کنند.

بلال حبشی یار با وفای رسول خدا ﷺ به خاطر تأخیر ایشان رو به خانهٔ پیامبر ﷺ آورد و همین که در سر راه، پیامبر ﷺ را با این وضع با کودکان مشاهده کرد، خواست تا

مواقع روحیه امام خیلی تازه می‌شد. ^(۸)

یکی از مسائل اساسی در تربیت کودک این است که پدر و مادر و یا مربی بتواند خود را تا سر حدّ کودکی پایین آورده و دنیا را از دریچه چشم کودک ببیند. در تعلیم اسلامی نیز توصیه‌های زیادی در این زمینه وجود دارد که قبلاً بیان کردیم. همبازی شدن با کودک علاوه بر این‌که او را غرق لذّت و شادی می‌کند و صمیمیت را افزایش می‌دهد، اعتماد به نفس و احساس ارزشمندی را نیز در کودک تقویت می‌کند. بنابراین، بر والدین است که اوقاتی از شبانه روز را به همبازی شدن با کودکان اختصاص دهند و در این راه با حوصله و آمادگی کافی به بازی با آنان بپردازند تا اثرات مثبت و سازنده‌ای بر روی کودکان بگذارد. اگر والدین زمانی خسته بودند و آمادگی

از این کار ممانعت به عمل آورد و رسول گرامی صلی الله علیه و آله را از دست کودکان برهاند، اما پیامبر صلی الله علیه و آله او را از این کار بازداشت و در همان حال فرمود: «برای من تنگ شدن وقت نماز از دلتنگی کودکان یارانم، خوشایندتر است.»

رسول اکرم صلی الله علیه و آله، از بلال خواستند که به خانه ایشان برود و چیزی بیاورد که به وسیله آن بچه‌ها را راضی کند تا از آن حضرت دست بردارند. بلال پس از جست‌وجوی زیاد در خانه رسول اکرم صلی الله علیه و آله، تعداد هشت عدد گردو پیدا کرد و به خدمت رسول صلی الله علیه و آله آورد. پیامبر صلی الله علیه و آله در حالی که با لبخند، حالت نورانی خاصی به چهره مبارکشان بخشیده بود، خطاب به کودکان فرمود: «آیا شترتان را به این گردوها می‌فروشید؟» کودکان هلهله شادی به راه انداختند و گردوها را گرفته و دست از رسول گرامی صلی الله علیه و آله برداشتند. ^(۶)

دکتر فاطمه طباطبائی درباره همبازی شدن امام خمینی ره با کودکان نقل می‌کند: «گاهی بچه‌ها به امام ره می‌گفتند بیایید با هم بازی کنیم و امام ابتدا یک مقداری با آن‌ها بازی می‌کردند و بعد بچه‌ها خودشان سرگرم می‌شدند.» ^(۷)

در همین رابطه عیسی جعفری نقل می‌کند: «یادم است که علی (نوه امام) توپی داشت که با آن با امام توپ بازی می‌کرد. علی توپ را با پایش به طرف امام پرت می‌کرد و امام هم توپ را با پا بر می‌گرداندند. در این

الف - کودکان احساس شخصیت و مهم بودن می‌کنند؛

ب - روح و روان کودکان شاد و مسرور می‌گردد؛

ج - اعتماد به نفس و احساس ارزشمندی در آنان تقویت می‌شود؛

د - دنیای کودکان را بهتر درک نموده، رفتارها، احساسات، تصورات و تخیلات کودک را طبیعی تلقی می‌نماییم؛

ه - می‌توانیم با کودکان همدلی کرده و در اعماق وجودشان نفوذ کرده و بسیاری از مفاهیم دینی، اخلاقی، عاطفی، اجتماعی و روانی را به طور مستقیم و غیر مستقیم به آنان منتقل نماییم؛

و - بازی جزء نیازهای کودکان است، والدین در هر مقام و مسؤولیتی که هستند باید همانند پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و امام امت علیه السلام به نیازها و حقوق کودکان توجه نموده و اوقاتی از شبانه روز را به بازی با آنان اختصاص دهند.

منابع:

- ۱- محسن شکوهی یکتا، تعلیم و تربیت اسلامی (مبانی و روش‌ها)، ص ۱۹۷
- ۲- وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۰۲ و ۲۰۳
- ۳- مستدرک، ج ۲، ص ۶۲۶
- ۴- بحار، ج ۴۲، ص ۲۸۵
- ۵- امیررضا ستوده، پا به پای آفتاب، گفته‌ها و ناگفته‌ها از زندگی امام خمینی علیه السلام ج ۱، ص ۸۳
- ۶- محسن شکوهی یکتا، پیشین، ص ۱۹۹ به نقل از جوامع الحکایات عوفی، باب دوم از قسم دوم، ص ۳۰
- ۷- نشریه پیوند، شماره ۱۵۳ تا ۱۵۵ - ص ۲۳ تا ۲۷ به نقل از اطلاعات شماره ۱۹۶۳۱
- ۸- امیررضا ستوده، پیشین، ج ۲، ص ۶۵

جسمانی، روانی و عاطفی را برای بازی کردن با کودکان نداشتند، بهتر است صادقانه اعلام نمایند فعلاً آمادگی بازی کردن را ندارند. چون به تجربه ثابت شده است وقتی والدین آمادگی و حوصله لازم برای بازی کردن با کودکان را ندارند، اثر منفی و مخربی بر روابط متقابل والدین و فرزندان خواهد گذاشت.

لازم به توضیح است که نباید این عدم آمادگی جسمی، روحی و روانی والدین ابزار و بهانه‌ای برای فرار از بازی با کودکان شود چون پیامبر عظیم‌الشان صلی الله علیه و آله و فرزند صالحش امام راحل علیه السلام با آن همه مشغله فکری و رهبری امت اسلامی، اوقاتی از شبانه روز را به بازی کردن با کودکان اختصاص می‌داده‌اند؛ سرمشق و الگو قرار دادن الگوهای متعالی در اسلام می‌تواند راهنمای خوبی برای همه خانواده‌ها باشد.

پیام‌ها و نتایج

همبازی شدن با کودکان دارای اثرات و فواید فراوانی است از جمله: